

15. *Hamburger K.* Logika književnosti / Kate Hamburger ; prev. sa nem. Slobodan Grubačić. – Beograd : Nolit, 1976. – 320 s.; 16. *Perišić I.* Gola priča: autopoetika i istorija u «Grobnici za Borisa Davidoviča» Danila Kiša, «Novom Jerusalimu» Borislava Pekića i «Fami o biciklistima» Svetislava Basare / Igor Perišić. – Beograd : Plato, 2007. – 301 s. – (Biblioteka Posle Orfeja / [Plato, Beograd]); 17. *Petković R.* Sudbina i komentari / Radoslav Petković. – Beograd : Stubovi kulture, 2002. – 409 s. – (Odabrana dela ; 9).

Халюк Л.М. (Київ, Україна)

**Зображення переселення українців в усних оповіданнях:
операція “Вісла” та її наслідки**

У статті автор аналізує проблему переселення українців у 1947 р. внаслідок операції «Вісла» на західні землі Польщі на прикладі усних оповідань.

Ключові слова: усні оповідання, операція “Вісла”, переселенці.

В статье автор анализирует проблему переселения украинцев в 1947 г. в результате операции «Висла» на западные земли Польши на примере устных рассказов.

Ключевые слова: устные рассказы, акция “Висла”, переселенцы.

In the article the author analyzes a problem of migration of Ukrainians in 1947 as a result of operation “Wisla” on the western lands of Poland on an example of oral stories.

Key words: oral stories, the operation “Wisla”, migrants.

Трагічні події 1947 року на Холмщині та Південному Підляшші знайшли своє відображення в усній народній творчості прозових жанрів. Так усні фольклорні оповідання представляють широку панораму життя населення регіону, де відбувалося переселення: причини депортації, власне, саму депортацію, життя українців на нових землях.

Так депортаційна акція “Вісла” 1947 р., що означала заперечення будь-яких прав людини та мала намір знищити духовні корені українського народу шляхом його тотального виселення, охопила територію 19.500 кв. км. — Лемківщину, Надсяння, Холмщину та Підляшшя.

Акція “Вісла” проводилась у три етапи. Перший тривав з 28 квітня до кінця травня. За цей час було депортовано українців з повітів Сянок, Леско, Бжозув і частково з Любачува. Другий етап припадає на червень. Дві військові дивізії було скеровано на остаточне виселення населення з любачовського повіту, а також з повітів Ярослав і Томашув Любельськи. Було проведено виселення лемків з повітів Горліци, Нови Сонч і Нови Тарг. Разом з тим, виселенню підлягали українці з Люблінського воєводства. Протягом третього етапу, який припав на липень, було знищено рештки УПА і депортовано українців, які втікали під час перевезень або самостійно поверталися на попереднє місце проживання. Загалом акція «Вісла» охопила 22 повіти Краківського, Жешувського (Ряшівського) та Люблінського воєводств* [1, 30–31].

* Назви воєводств подаються за 1947 роком.

Розселено ж українців було на території в кілька разів більшій — у 71 повіті возз'єднаних територій, у воєводствах: Ольштинському (56.600.), Кошалінському (31.200), Вроцлавському (15.500), Щецинському (15.100), Зеленогоському (10.900), Гданському (5.300), Опольському (2.500), Познанському (1.400) та на півночі Білостоцького (1.000)** [2].

Таким чином, внаслідок переселення більшість українців проживає на сьогодні у вищезазначених воєводствах, хоч деякі компактні та змішані поселення залишилися на південному сході в районі Сянока та Перемишля, а також на Холмщині і Підляшші [3, 92].

Починалося виселення о четвертій годині ранку, давалося лише декілька годин на збори, в результаті чого люди не встигали зібрати навіть найнеобхідніші речі. Відбувалося це влітку, коли люди засіяли поля, а нового врожаю ще не зібрали і все це треба було залишати і від'їзжати [4, 67–68].

“Літак прилетів у 1947 році, у червні. Так, тут кружляв, над цими селами. Скинув листівки. Через дві години - від'їзд. І відразу солдати приїхали. Через дві години, то через дві години. Що візьмете з дому? Нічого не візьмете. Хоча би зі страху нічого не візьмете... Ну й вивезли... Загнали аж на захід”. Так через роки розповідає про виселення з рідної Лемківщини один із переселених лемків [5].

Агафія Грицько (дівоче прізвище Комар), нар. у с. Люблинець Нови:

“... Осінь і зиму якимось пережили, дочекали весни, а весною – Захід. Рано приїхали. Зробили зібрання, заповіли, що в двох годинах маєте ся зібрати, ладуватися на фірманки, бо пригнали їх з других сіл. Що могли, то ми на той віз кинули. Не знуцалися, у селі було саме сирітство й старці, молоді вбиті або в партизанці. Ми були вбогі, зрабовані і знищені. ...” [10, 394].

Марія Криницька, нар. у с. Нижня Мохначка:

“Mochnaczka była już trochę przygotowana do wysiedlenia, bo okolizne wioski wysiedlali. A jeszcze taką bujdę puszczali, że Mochnaczka nie pójdzie. I nasi ludzie wszystkie pola poobsiewali. Ale pomatu się szykowali. Dostaliśmy dwie godziny. Nie wiedzieliśmy, gdzie będziemy wysłani. To były trudne lata, dwa lata po wojnie, nic nie było pewne. A najmniej to, czy przeżyjemy...”

Braliśmy ze sobą podstawowe rzeczy: pościel, jedzenie oraz zwierzęta. Każdy mógł wziąć jeden wóz. Jeśli ktoś nie miał konia – wóz ciągnęły krowy. Wioskę musieli opuścić wszyscy, z wyjątkiem Polaków. A że nasza wioska była duża, opuszczano ją w trzech grupach.

Uciekać nikt nie próbował. Wiedzieliśmy, że to nie ma sensu, bo by nas złapano i wysłano do obozów koncentracyjnych lub do pracy. Wojsko nie pomagało nam w pakowaniu, czy przenoszeniu dobytku. Ponaglali nas. ...” [6, 13-14].

“Мохначка була вже трохи готова до виселення, бо навколишні села виселяли. А це таку брехню пускали, що Мохначка не піде. І наші люди всі поля пообсіювали Але помалу збиралися. Ми одержали дві години. Ми не знали, куди будемо вислані. То були трудні роки, два роки після війни, нічого

** Назви воєводств подаються за 1947 роком. Бещади - крайній на південний схід і доволі відокремлений регіон Польщі, частина ланцюга Східних Карпат.

не було певного. А найменше те, чи переживемо...

Ми брали з собою основні речі: постіль, їжу і худобу. Кожен міг взяти один віз. Якщо хтось не мав коня – то віз тягнули корови. Села мушили залишити всі, за винятком поляків. Оскільки наше село було велике, то залишали його у трьох групах.

Утікати ніхто не намагався. Ми знали, що то немає сенсу, бо нас було би зловлено і вислано до концтаборів або до роботи. Військо не допомагало нам у пакуванні, чи складанні майна. Погнали нас. ...” (Автор. пер.).

Усі операції по виселенню українців відбувалися за одним сценарієм. У кожному повіті було по кілька збірних пунктів, куди зганялося населення з навколишніх сіл для реєстрації. Кожен отримував т. зв. переселенський документ – окремого кольору, щоб депортованих на місці нового поселення краще було відрізнити від добровільних переселенців-поляків. Це свідчило також і про ступінь їхньої лояльності до Польської держави. Зі збірних пунктів українське населення під військовим конвоєм транспортувалося до Любліна й Освенціма, де відбувалася “гігієнічна” та політична чистки. Підозрілі у співпраці з УПА відправлялися до концентраційного табору в Явожно. Після політичної перевірки транспорт з українським населенням скеровували у північно-західні воеводства Польщі.

Хелена і Шимон Бвоншчаки, нар. обоє у с. Чертижному:

“Podczas podróży mieliśmy kilka postojów w większych miastach: Gorlicach, Jaworznie, Oświęcimiu i Wrocławiu. Najbardziej obawialiśmy się postoju w Oświęcimiu, myśleliśmy, że zostaliśmy wywiezieni do obozu koncentracyjnego. Po pewnym czasie jednak ruszyliśmy dalej. Najgorszy był postój w Jaworznie. Doszło tam do wielkiej tragedii. Z pociągu zabrano na przesłuchanie wielu mężczyzn i księży, w związku z naszą rzekomą współpracą z UPA. Z naszego wagonu wzięto siedmiu mężczyzn: Jana, Józefa i Teodora Czarnińskich, Szymona Kopyścianańskiego, Wasyla i Andrzeja Błaszczaków, a także Aleksandra Sycza. Byliśmy przerażeni. Obawialiśmy się, że już nigdy nie zobaczymy naszych bliskich, że zostaną zabici – tak naprawdę za nic. Najgorsze było to, że nic nie mogliśmy zrobić. Każdy dobrze wiedział, że gdybyśmy się zbuntowali, to też byśmy trafili na przesłuchanie. Panowała cisza spowodowana smutkiem, żalem, przerażeniem i bezradnością. Nawet nie mieliśmy nadziei, że jeszcze ich kiedyś zobaczymy, bo wiedzieliśmy, że Jaworzno słynie z brutalności, bicia i katowania” [6, 38].

“Під час подорожі ми мали декілька зупинок у великих містах: Горлиці, Явожно, і Wrocław. Найбільше ми побоювалися зупинки в Освенцімі, ми думали, що нас везуть до концтабору. Через деякий час однак ми рушили далі. Найгіршою була зупинка у Явожно. Дійшло там до великої трагедії. З потягу було забрано на допит багато чоловіків і священників, у зв'язку з нашою уявною співпрацею з УПА. З нашого вагону було забрано сім чоловік: Яна, Юзефа і Теодора Чирнянських, Симона Копишчанського, Василя і Андрія Бляцаків, а також Олександра Сича. Ми були налякані. Ми болися, що вже ніколи ми не побачимо наших близьких, що будуть убиті – так справді нізащо. Найгірше було те, що ми нічого не могли зробити. Кожен добре знав, якщо піднімемо бунт, то теж потрапимо на допит. Панувала тиша, спричинена смутком, печаллю, жахом і безпомічністю.

Навіть не мали надії, що ще їх колись побачимо, бо Явожно відоме своєю жорстокістю, побиттями і тортурами”. (Автор. пер.).

Володимир Гарбера, нар. у с. Мохначка:

“... Aż pociąg zatrzymał się jednak w Oświęcimiu i potem w Jaworznie – tam zrobili czystkę. Mojego brata Piotra też wzięli w Oświęcimiu. On kiedyś poszedł do teścia ubrany w niemiecką wojskową kurtkę, miał w niej jakieś pieniądze. Przyszli banderowcy, zabrali mu bluzę. Potem ktoś na milicję doniósł i dlatego w Oświęcimiu UB go wzięło. Pobili go mocno. Potem nikt już nawet nie chciał z pociągu wyglądać. .... [6, 61–62].

“Потяг зупинився однак в Освенцімі і потім у Явожно - там зробили чистку. Мого брата Петра також взяли в Освенцімі. Він колись пішов до тестя одягнений у німецьку військову куртку, мав у ній якісь гроші. Прийшли бандерівці, забрали його куртку. Потім хтось у міліцію доніс і тому в Освенцімі УБ його взяло. Побили його сильно. Потім ніхто вже навіть не хотів з потягу виглядати. ...” (Автор. пер.).

Наслідки переселень у рамках акції “Вісла” були трагічні. Адже виселення проходило насильницькими методами воєнного стану, до того ж у період жнив. Мандрівка під наглядом військових до залізниць, довготривале очікування потягів, холод та голод, подорож разом з худобою, відсутність санітарних умов, все це призводило до різноманітних захворювань та смерті [7, 90].

С. Нісевич, нар. у с. Добра:

“Пізно ввечері дійшли ми до Лішави. Сиділи там на луках два тижні під військовою сторожею.(...)Нарешті вивезено всіх до Залужа, куди звозили вже людей з цілої околиці. Зробилося там страшне людське муравлище, кожен старався якось здобути харчі, не втратити корови, уникнути арешту, утриматися цілою родиною. Усі були нервові і непевні, не мали де скритися, були під голим небом, огорожені колючим дротом. На хворих і старих не звертали вже уваги. Не можна запалити вогню, щоб зварити їсти, не вільно вийти за огорожу, нема де справити потреби, ні одного лікаря чи санітара. Весь санітаріят – наш Сян, до його берегу був доступ” [8].

Володимир Кохан, нар. у с. Фльоринка:

“27 czerwca 1947 zabrali nas do Grybowa , tam nocowaliśmy na dworcu ,a potem jechaliśmy w wagonach. Jak ktoś trafił do odkrytego – to bajka, jak do zakrytego – to się dusił, ale jak przyszła ulewa... Z jednej strony jechały kozy, krowe, owce, z drugiej – ludzie. My, chłopcy, nad krowami przede mieliśmy i tam urzędowaliśmy, ale młodzi byliśmy, to nam nie robiło różnicy. Starsi ludzie płakali, biedowali. ...” [6, 53].

“27 червня 1947 забрали нас до Грибова, там ми ночували на вокзалі, а потім ми їхали у вагонах. Як хтось попав до відкритого - то казка, як до закритого - то задихався, але як прийшла злива... З однієї сторони їхали кози, корови, вівці, з другої - люди. Ми, хлопці, над коровами нари мали і там ми розмістилися, але молоді ми були, то нам не було різниці. Старші люди плакали, бідували. ...”. (Автор. пер.).

Натомість деякі польські вчені вперто стверджують, що українці мали змогу зібрати своє майно, худобу, переїжджали у зручному транспорті,

мали медичне забезпечення та охорону від “бандерівців”, які перешкоджали переселенню. Прибувши ж на нові землі отримували господарства навіть у кращому стані, ніж залишені в Бешадах** [9, 322].

Але треба зауважити, що іноді зустрічаються розповіді переселенців про більш-менш гуманне переселення, проте на жаль вони дуже поодинокі.

Василь Сподарик, нар. у с. Губинку:

“У четвер, 20 червня, наш транспорт рушив, мали ми ескорт з одного убовця та вояків. Дорога минула досить добре, тричі на день давали нам їсти хліб, каву та зупу. Можна було годувати коней і курок, бо мали ми збіжжя, але ж був клопіт з худобою, бо їй треба було сіна або трави. Транспорт ставав, як було треба, у полі, а люди збирали траву для корів. На більших станціях можна було скористати з медичної допомоги” [10, 402].

Проте саме лише примусове переселення українців не давало польській владі гарантії, щодо швидкої їх денационалізації. В результаті було запроваджено додаткові форми репресій. Так, варто зауважити, що обов’язковими умовами для депортованого українського населення було проживання не ближче, ніж за 30 км. від прикордонних зон, за 10 км. від приморських зон і за 20 км. від воєводських міст [11, 139]. Кількість переселенців в одному повіті не могла перевищувати 10 % загального населення [12, 203].

Переселеним у рамках операції “Вісла” видавали кольорові посвідчення переселенців, щоб їх можна було відрізнити від поселенців-поляків. Аж до 1949 року їм не видавали посвідчень особи.

Іван Павлик, нар. у с. Заліська Воля:

“... З’явилися урядовці з ППР-у й сказали, що незабаром роз’їдемося по гарних хатах, по добрих господарствах з родючою землею. Потім прийшли вийти з гмін Венгожево і Гіжицько. Записували людей до себе, виписували переселенські карти. Я отримав таку карту, де записано мені один номер дому в одному будинку з Петром Гадевичем. Зате кожен отримав по сім гектарів землі. Проте відразу побачив я, що тут відбуваються торги людьми, тому що вийти вибирали насамперед молоді і здорових людей до своїх гмін. Я й Петро записалися за ковалів, тож відразу отримали ми вози й виїхали до села Вйонзки. По якомусь часі на станції залишилися тільки родини з найстарших німецьких людей. Бувало, що спеціально довго казали людям чекати, щоб діждатися хабаря. Так чи інакше, а нашу половину транспорту розкинено по різних селах Венгожівського повіту та Гіжицького. Дехто опинився аж під Квідзинем або Ольштинном. Були ми розпарцельовані по чужій землі. ...” [10, 398].

Гелена Міхальчик, нар. у с. Шнетніца:

“15 czerwca 1947 roku, ze wszystkim, co mogliśmy załadować na wóz, dotarliśmy do Gorlic, gdzie ojciec otrzymał document urzędowy, który nazywał się kartą przesiedleńczą. Była ona jednocześnie naszym biletem w jedną stronę. Z ziemi ojców w nieznane, gdzieś na koniec świata...” [13, 147].

“15 червня 1947 року, зі всім, що ми могли скласти на віз, ми добралися до Горлиць, де батько отримав урядовий документ, який називався переселенською карткою. Була вона водночас нашим квитком в один бік. Із

землі батьків у невідомість, кудись на край світу...”. (Автор. пер.).

Прибувши, проти своєї волі, на понімецькі землі, українські переселенці, серед яких було 95 % селян, опинилися у винятково важкому матеріальному становищі. Господарства, куди їх було розселено, в переважній більшості були напівзруйновані і потребували капітального ремонту. В результаті недостатньої їх кількості на одне господарство поселяли по кілька родин. Так, польський дослідник С. Стемпка говорить про те, що часто українська родина з 6-10 осіб мешкала в одній кімнаті, а іноді просто на поверсі [14, 100].

Ярослав Зарічний, нар. у с. Корнів:

“Деякі сім'ї втиснено 2–3 до одного будинку або “докватеровано” до осілих тут у 1945–1946 рр. польських родин, які вже були повними панам” [15, 55].

Анна Дзвоньчик, нар. у с. Регети:

“Po trzech dobach koczowania na rynku otrzymaliśmy od władz strzeleckich przydział do domu, gdzie dostaliśmy dwa pokoje na piętrze i małą kuchenkę. W mieszkaniu nie było ani okien, ani drzwi, a z podłóg wystawały powyrywane deski. Jednak dach nad głową już mieliśmy. Rozpacz i płacz, co począć dalej? Dobrze, że to było lato i tatuś postarał się o wstawienie drzwi i naprawienie podłogi. ...” [13, 17].

“Після трьох діб кочування на ринку ми отримали від влади Стрелецьких будинок, у якому одержали дві кімнати на поверсі і маленьку кухню. У квартирі не було ні вікон, ні дверей, а з підлоги випирали повиривані дошки. Однaк дах над головою вже ми мали. Розпач і плач, що робити далі? Добре, що це було літо і татусь вставив двері і полагодив підлогу. ...” (Автор. пер.).

Також варто зазначити, що українські переселенці, наприклад Ольштинщини, мали на той час найбільше сільськогосподарських тварин. Отож можна говорити, що українці врятували тисячі, приречених на знищення господарств, та внесли значний вклад у своєчасне проведення живих робіт [7, 88].

Наведемо для прикладу розповідь Люби Павелчак, нар. у с. Регети:

“Mieliśmy dwie krowy, konia, cielaczka oraz kozę. Krowy dawały dużo mleka, bo trawa była ogromna, siana można było nazbierać bez żadnego problemu. Mieliśmy mleko, z mleka wyrabialiśmy masło, brakowało jedynie chleba. Prawie całą jasięń chodziliśmy pracować do gospodarzy w okolicy. Oni nie byli wcale bogaci, ale mieszkali tu rok, więc mieli już przynajmniej posiane zboże i posadzone kartofle. Pracowaliśmy u nich na kawałek chleba. Za pracę za maszyną dostawaliśmy ziemniaki. Też chodziłam z rodzicami. Na drugi rok staraliśmy się już jak najwięcej zasiać, zasadzić. Dostawaliśmy też chyba raz na pół roku paczki z UHFiS-y: mąkę kukurydzianą, cukier.

Na Zachodzie dostaliśmy siedem hektarów ziemi, tyle samo, ile mieliśmy w górach. Grunty były różnej jakości: piątej i szóstej klasy, troszkę czwartej – jakieś 30 arów, za mostem, tam mieliśmy ogród warzywny. W Starych Bielicach dobrej ziemi w ogóle nie było. .... [13, 30].

“Ми мали двох корів, коня, теличку і козу. Корови давали багато молока, бо трава була величезна, сіна можна було назбирати без жодних проблем. Ми мали молоко, з молока робили масло, бракувало всього лише хліба. Майже цілу осінь ми ходили працювати на господарів в околиці. Вони не були дуже багаті,

але мешкали тут рік, отже, мали вже принаймні посіяне збіжжя і посажену картоплю. Працювали у них за шматок хліба. За працю на машині одержували картоплю. Також я ходила з батьками. На другий рік ми старалися вже якнайбільше засіяти, засадити. Ми одержували хіба раз на пів року пачки з УХФС-у: кукурудзяне борошно, цукор.

На заході ми одержали сім гектарів землі, стільки ж, скільки мали в горах. Грунти були різної якості : п'ятого і шостого класу, трішечки четвертого - якій 30 акрів, за мостом, там ми мали город. В Старих Белицах доброї землі взагалі не було. ...". (Автор. пер.).

Однак це не міняє факту, що ця користь була пов'язана з надзвичайно великими втратами, які пережила українська людинність в рамках акції "Вісла".

Порівняно добра збереженість фольклорного матеріалу означеної історичної доби всупереч вкрай несприятливим обставинам, є свідченням того, що за умов жорстокого "табу" на історичну пам'ять, саме він виконує роль своєрідного документа епохи, є носієм певних настроїв та оцінок, які близькі та зрозумілі українському населенню в Польщі. З представлених текстів, можемо зробити висновки, що наслідки операції "Вісла" мали негативний і навіть руйнівний характер на життя українського населення. Українців було позбавлено власної території, розпорошено цілі українські села і розкидано невеликими групами в морі польського населення, так, щоб вони в майбутньому вже ніколи не змогли стати компактним організмом, здатним становити в державі національну меншість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Wołosniuk L.* Przebieg i skutki akcji "Wisła" // Problemy Ukraińców w Polsce po wysiedleńczej akcji "Wisła" 1947 roku. – Kraków, 1997. – S. 23–35;
2. *Гаврилюк Ю.* Розв'язати остаточно українське питання // Дзеркало тижня № 16 (645) 28 квітня — 11 травня 2007 у: <http://www.dt.ua/3000/3150/56499/>;
3. *Вахніна Л.К.* Сучасне побутування українського фольклору в Польщі // Фольклор українців поза межами України. Збірник наукових статей. – К., 1992. – С. 92-100;
4. *Щерба Г.* Проблеми українсько-польських переселень у 1944-1948 роках у світлі соціологічних досліджень. // Українська діаспора. – Київ-Чикаго, 1993. - № 3. – С. 63–74;
5. Ян Яцек Брускі "Вигнані" // <http://www.wz.lviv.ua/print.php?atid=7813>;
6. Z łemkowskiej skrzyni. Opowieści z Ługów i okolic. Część pierwsza. – Strzelce Krajeńskie, 2004. – S. 151;
7. *Колянчук О.* Холмшаки та підляшчуки на Вармії і Мазурах // Український альманах 2006. – Варшава, 2006. – С. 87 – 97;
8. Акція „ВІСЛА” 28 квітня – 28 липня 1947 у: http://www.ethnos.lemky.com/2007/05/26/akcja_vsla_28_kvitnja_28_lipnja_1947_r.html;
9. *Rozlubirski E.* Głos w sprawie oceny tzw. „akcji Wisła” (przedruk z „Tygodnika Popularnego” nr 27 (654), 6 VII 1997 r.). // Stosunki polsko-ukraińskie w latach 1939–2004. – Warszawa, 2004. – S. 319–323;
10. *Сергіічук В.* Трагедія українців в Польщі. – Тернопіль, 1997. – 438 с.;
11. *Cependa I.* Polityka władz PRL wobec ukraińskiej mniejszości narodowej w latach 1944 – 1989 // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. - Warszawa, 2002. - № 13-14. – S. 133-146;
12. *Heiger M.* Osiedlenie ludności ukraińskiej w województwie gdańskim w ramach akcji «Wisła» // Pamiętny Rok 1947. pod redakcją Marii E. Ożóg. – Rzeszów, 2001. – S. 201-208;
13. Z łemkowskiej skrzyni. Opowieści z Brzozy i okolic. Część druga. – Strzelce Krajeńskie, 2004. – S. 280;
14. *Stępka S.* Mniejszość ukraińska – problem powrotu do rodzinnych stron (1947 -1959) // Przegląd Humanistyczny. – Warszawa, 2006. – № 1 (394). – S. 99-112;
15. *Зарічний Я.* З-над Солокії до Балтики. // Український альманах 2006. – Варшава, 2006. – С. 55–57.